

© Uluslararası **İnsan Bilimleri** Dergisi

ISSN: 1303-5134
www.insanbilimleri.com

17.09.2004

KADINLARDA MASTEKTOMİNİN PSİKOSOSYAL ETKİLERİ

Dr. Ayşe Okanlı

Özet: Kadının sağlığını tehdit eden, ağrılı vücut değişkenliği yaratan önemli hastalıklardan biride meme kanseridir Ülkemizde meme kanseri kadınlar arasında diğer kanser türlerine göre birinci sırada yer almaktadır. Son verilere göre Türkiye de meme kanseri oranı % 24.10 olarak belirlenmiştir.⁴ kadınlarda çok yaygın olarak görülen meme kanseri , kadının kimliği için büyük önem taşıyan memenin de kaybına yol açmaktadır. Bu kadar önemli olan bedenin bir bölümünün kaybedilmesi kadında önemli ruhsal sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mastektomi olmuş kadın kendini eksik, özürlü, cinsel yönden yetersiz ve yalnız olarak algılayabilir.Mastektomi sonrası en sık karşılaşılan sorunlar anksiyete , depresyon, kızgınlık , suçluluk, korku ve sosyal izolasyondur. Bu nedenle mastektomi sonrası kadınlara sağlık ekibi üyeleri tarafından profesyonel boyutta destek sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: mastektomi, ruhsal problemler

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Tarihin her döneminde kadının var oluşu çevresiyle iletişimi, üretkenliği ve cinselliği açısından bedeni büyük önem taşımıştır. Bu kadar önemli olan bedenin bir bölümünün kaybedilmesi kadında sağlığı ile ilgili bir takım sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Kadının sağlığını tehdit eden, ağrılı vücut değişkenliği yaratan önemli hastalıklardan biride meme kanseridir Ülkemizde meme kanseri kadınlar arasında diğer kanser türlerine göre birinci sırada yer almaktadır. Son verilere göre Türkiye de meme kanseri oranı % 24.10 olarak belirlenmiştir.¹⁻⁴

Çeşitli toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de kadının memesi; kadınlığı cinselliği, estetik görünümü, bebeğin beslenmesini, sevgiyi ve annelik duygularını ifade etmektedir. Bu nedenle kadınlar memelerini kaybetme fikrine katlanamamakta ve bunun sonucunda psikolojik yönden şiddetli sorunlar yaşamaktadırlar.^{3,5,6}

2. MASTEKTOMİ SONRASI KADININ GEÇİRDİĞİ DÖNEMLER

Meme kanseri tanısı almış bir kadın kendisini duruma bağlı bir kriz dönemi içinde bulur. Bu psikolojik krizin yoğunluğu ve süresi değişmekle beraber, tüm hastalar böyle bir krizin tüm dönemlerinden veya bir kısmından geçecektir. Bu dönemler kısaca şunlardır:^{5,6}

2.1.Şok Dönemi:

Bu dönen birkaç saniyeden birkaç güne kadar sürebilir. Şok döneminde hasta kendisine açıklanan gerçeğe belli bir mesafeden bakar ve ne olup bittiğini anlayamaz. Hastanın iç dünyası tam bir kargaşa halindedir.Bu dönemde bazı hastalar inkar, bastırma gibi savunma mekanizmaları kullanırlar.

2.2. Reaksiyon Dönemi:

Reaksiyon dönemi şoktan bir yada birkaç ay sonrasını içerir.

Mastektominin gerçekleştiği sıralara rastlayan bu dönemde hasta, durumu bütün ciddiyeti ile kavradığında, hastalığı ve buna eşlik eden duyguları ile meşgul olacaktır. Bu dönemde kadında kanserden kurtulmanın verdiği mutluluk duygularının yanı sıra; kadınlığın kaybı, özürle ve şekli bozuk bir bedene sahip olmanın yarattığı olumsuz duygular gelişebilir.

2.3.Onarım Dönemi:

Şoktan daha sonraki yılları içine alır. Bu dönemde hastaları meme kaybı ve kanser düşünceleriyle daha az ilgilendikleri görülür. Artık günlük yaşamlarında ve evlerindeki işleri sürdürmede veya meslekle ilgili çalışmalarda daha aktif hale gelmişlerdir.

2.4.Yeniden Uyum Dönemi:

Tüm diğer dönemleri geçirdikten sonraki zamanı kapsar.Bu dönem önceki aktivite ve yeteneklere tam bir dönüş özelliği taşır. Hasta gerçeği kabullenmiş ve onunla yaşamaya alışmıştır.¹

3. MASTEKTOMİ ve RUHSAL REAKSİYONLAR

Mastektomi geçiren hastalarda önde gelen ruhsal reaksiyonlar, kadınlık- çekicilik özelliğinin kaybı ve özürli olma duygusudur. Mastektomi kadında değişik korku reaksiyonlarına yol açar.⁷ Bunlar;

- 1-Herhangi bir büyük ameliyatın yaratabileceği anksiyete
- 2-Cinsel çekicilik konusunda endişeler
- 3-Kişiler arası ve cinsel ilişkilerde bozulma korkusu
- 4- Evliliğin tehlikeye düşebileceği endişesi
- 5- Ölüm korkusudur.

Ölüm korkusu her zaman açık bir şekilde ifade edilmeyip bilinç altında yer değiştirerek diğer korkuların ardına gizlenebilir. Mastektomi sonrası hastalarda cinsel çekiciliğini kaybetme duygusuna bağlı olumsuz duygular yaşanabilir.⁷

Mastektominin bir başka yönü de, hastayı çok olağan dışı bir durum olan tek bir göğüs ile baş başa bırakmasıdır. Bu durum kadında çelişkili duygulara yol açabilir. Memenin kadınlar tarafından taşıdığı önem mastektomi sonrası uyumuna da yansiyacaktır. Gynllesköld memenin kadınlar tarafından taşıdığı önemi şöyle belirtir;⁸

- a) Memeler kadınlığın en belirgin göstergesidir
- b) Memeler kadının kadınlığını ve cazibesini geliştiren bir organdır
- c) Memeler anneliğin beslenme ve üremenin sembolüdür
- d) Memeler cinsel ilişkide önemli ve cinsel duyarlılığı olan bir organdır.

Ayşe Okanlı: Kadınlarda Mastektominin Psikososyal Etkileri

Memenin alınmasına gösterilen psikolojik tepkilerin derecesi, kadının memeye olan duygusal yatırımı ile yakından ilişkilidir. Şayet kadın çocukluğundan bu yana kendini fiziksel yönleriyle algılamış ve toplumca alımlı ve güzel bir kadın olarak kabul edilmişse, meme kaybı bu kadın için büyük yıkım olacaktır.⁵ Mastektomi ve meme koruyucu tedavinin psikososyal sonuçlarını Moyer altı katagoride toplamıştır. Bu katagoriler ve içerikleri Şekil de gösterilmiştir.^{9,10}

Psikososyal faktör	İçerik
<i>Psikolojik uyum</i>	<i>Depresyon, öfke, anksiyete, stres gibi duygular</i>
<i>Evlilik ilişkileri ve cinsel uyum</i>	<i>Evlilik doyumu ve cinsel işlevler</i>
<i>Sosyal uyum</i>	<i>Sosyal işlevler ve grup içindeki davranış/duygu</i>
<i>Beden/kendilik simgesi</i>	<i>Beden imgesi/doyumu, kendilik imgesi/doyumu</i>
<i>Kanserle ilgili konular</i>	<i>Kanserin yenilebileceği korkusu/kaygısı</i>
<i>Genel uyum</i>	<i>Diğer faktörlerin bileşkesi ve yaşam kalitesi</i>

Psikolojik Uyum

Meme kanseri bireylerin psikolojik uyumları, gördükleri tedavinin türüne göre farklılık göstermektedir. Mastektomi tekniği kullanılarak tedavi edilen hastaların psikolojik uyumlarının daha olumsuz olduğu görülmüştür. Mastektomi sonrası kadınlarda yas ve elem reaksiyonu, fiziksel ve ruhsal regresyon, suçluluk duygusu, öfke, izolasyon, eşinin kendinden soğuyacağı korkusu, aile ve arkadaşlarından uzaklaşacağı korkusu ve benlik imajında olumsuz etkiler görülebilir.¹⁰⁻¹⁴

4.SONUÇ ve ÖNERİLER

Kadınlarda oldukça yaygın görülmeye başlayan meme kanseri , kadınlarda korku ve kaygının yanı sıra kadınlar için çok önemli olan memenin kaybına da yol açmaktadır. Mastektomi sonrası kadınların yaşadıkları sorunların farkında olunmalı ve bireye profesyonel destek sağlanmalıdır.Sağlık ekibinin önemli bir üyesi olan hemşireler,

hastalara yalnız fiziksel bakım değil aynı zamanda psikososyal açıdan da destek sağlamalıdır.

KAYNAKLAR

- 1-Gençtürk S, Sarı F, Kutlu L, Bozkurt G, Batmaz M. Mastektomi ve histeroktomi ameliyatı olmuş bireylerin görüşlerinin incelenmesi ile ilgili bir çalışma. Konsültasyon Liyezon Psikiyatrisi Roche A.Ş. 1998- 1999 : 346 354.
- 2- Elbi H. Kanserin psikolojik yönleri Türk Psikiyatri Dergisi 1991;2(2):60-64
- 3 -Taylor SE, Lictmen R,Wood J, Bluming AZ, Dasik GM, Leibowitz RL. İllnes- related and treatment factors in psychological adjusment to breast cancer. Cancer 1995;55:2506-2513.
- 4- T.C Sağlık Bakanlığı Kansere Savaş Politikası ve Kansere Verileri 1995-1999 Kansere Savaş Dairesi Başkanlığı Bakanlık Yayın No:168 Ankara 2002
- 5- İlem AE. Total mastektomi ve koruyucu operasyon geçiren kadınlarda kaygı depresyon yaşam olaylarının kognitif kuram açısından incelenmesi. İstanbul Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Uzmanlık Tezi 1994.
- 6 Öz F. Cerrahi girişim sürecinde yaşanan psikiyatrik ve psikososyal sorunlar. Konsültasyon – Liyezon Psikiyatrisi Roch A.Ş . 1998-99.
- 7-Anuk D. Kansere, kanserli hasta ailesi ve tedavi ekibi iletişimi. Konsültasyon Liyezon Psikiyatrisi Roche 1998-1999 ;syf 166-173.
- 8-Gynollkesd K. Psychology of Breast Ampulation Chap 19: 174-178 “Alınmıştır” Şendil G. Mastektomi geçirmiş kadınların evlilik ilişkilerinin incelenmesi
- 9- Moyer A. Psychological outcomes of breast cancer surgery mastectomy Health Psycholgy 1997;16(3) 284-298.

Ayşe Okanlı: Kadınlarda Mastektominin Psikososyal Etkileri

- 10- Dođan M. Mastektomi ve meme koruyucu tedavinin psikososyal yönleri. Türk Psikoloji Bülteni 2000; sayı 16-17, sayfa 84-89.
- 11-Eriş C. Mastektomi Sonrası Ruhsal Durum İstanbul Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi 1989
- 12-Margot E, Given B. The interaction of age, sypyms,and survival status on psysical and mental healt of patients with cancer and their families. Cancer Supplement ;1994;74(7):2071-2078.
- 13-Obuz RN. Mastektomi olmuş kadınlarda görülen ruhsal bozuklukların yıllara göre değişimi Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Master Tezi Ankara 1993.
- 14 Özkan S, Turgay M. Mastektomi olgularında psikiyatrik morbitite psikososyal uyum ve kanser, organ kaybı psikopatoloji ilişkisi. Nöropsikiyatri Arşivi 1992;29(4) :207-215.